

Київський університет імені Бориса Грінченка

Факультет суспільно-гуманітарних наук

Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ
« _____ » УКРАЇНА

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕЛІБЕРАТИВНА ФІЛОСОФІЯ

для студентів

спеціальності

033 «Філософія»

освітнього рівня

другий (магістерський)

освітньої програми

033.00.01 Філософія

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1961/22
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » 2022 р.

Київ – 2022

Розробник:

Пасько Ярослав Ігорович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач:

Пасько Ярослав Ігорович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства Факультету суспільно-гуманітарних наук

Протокол від 13 вересня 2022 року, протокол № 2.

Завідувач кафедри д.філос.н., проф. Іван ОСТАЩУК

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми

 09.2022 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

 Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму перевірено

13.09.2022 р.

Заступник декана Віталій ЗАВАДСЬКИЙ

Пролонговано:

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

на 20__ / 20__ н.р. _____ (_____), «__» _____ 20__ р., протокол № ____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4/120	
Курс	1	
Семестр	1	
Кількість змістових модулів з розподілом:	4	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	32	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	30	
Самостійна робота	50	
Форма семестрового контролю	Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомлення студентів з основними положеннями деліберативної філософії як одним з провідних напрямків сучасної філософсько-політичної думки.

Дисципліна спрямована на формування таких *загальних і спеціальних компетентностей* освітньої програми підготовки:

Інтегральної – Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері філософії та гуманітаристики.

ЗК-01 – Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-04 – Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК-05 – Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК-07 – Здатність розробляти проекти та управляти ними.

СК-02 – Усвідомлення зв'язків філософської спеціалізації з іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками.

СК-03 – Здатність формулювати та аргументувати актуальні філософські ідеї, доказово й обґрунтовано викладати результати дослідження.

СК-06 – Здатність здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням фахових знань.

СК-07 – Здатність професійно проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму.

СК-09 – Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень у різних формах наукової комунікації.

СКу-10 – Здатність використовувати широкий спектр філософських концептів і методів для інтерпретації та аналізу соціальних процесів на локальному, національному, європейському та глобальному рівні.

3. Програми результати навчання

РН-01 Здійснювати інтелектуальний пошук, виявляти і критично осмислювати актуальні проблеми сучасної філософської думки, розробляти їх в рамках власного філософського дослідження.

РН-02 Знати і використовувати фаховий словник та філософські засоби для донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.

РН-04 Пропонувати та обґрунтовувати нові підходи до розв'язання задач і проблем.

РН-05 Використовувати методологію та пізнавальні засоби, що властиві філософії та її застосуванням.

РН-07 Критично осмислювати, аналізувати та оцінювати філософські тексти, застосовувати релевантні методи їх аналізу та інтерпретації.

РН-09 Ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній діяльності.

РН-10 Брати участь у наукових дискусіях з філософії та міждисциплінарних проблем, обговореннях філософських питань з експертами з інших галузей знань.

РН-13 Розробляти і реалізовувати наукові та/або прикладні проекти у сфері філософії та з дотичних міждисциплінарних проблем.

РН-14 Приймати ефективні рішення з питань управління складною професійною та/або навчальною діяльністю у сфері філософії.

РН-16 Планувати та виконувати наукові дослідження з філософії та дотичних питань, формулювати і перевіряти гіпотези, аргументувати висновки, презентувати результати досліджень в різних формах наукової комунікації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт					
	Усього	Аудиторна:				
		л.	с.	пр.р.	інд.	с.р.
Змістовий модуль 1. Предмет та проблемне поле деліберативної філософії						
Тема 1. Предмет та проблемне поле деліберативної філософії.	14	2	2	-	-	10
Тема 2. Типологія політичного.	14	2	2	-	-	10
Модульний контроль	2					
Разом за змістовим модулем 1	30	4	4	-	-	20
Змістовий модуль 2. Базові напрямки деліберативної філософії						
Тема 3. Критична теорія як базова засада комунікативного мислення.	9	2	2	-	-	5
Тема 4. Громадянське суспільство як практичний вимір деліберативної філософії.	9	2	2	-	-	5
Модульний контроль	2	2				
Разом за змістовим модулем 2	20	4	4	-	-	10
Змістовий модуль 3. Сучасний лібералізм versus комунітаризм.						
Тема 5. Лібертаріанство.	9	2	2	-	-	5
Тема 6. Комунітаризм.	9	2	2	-	-	5
Модульний контроль	2	2				
Разом за змістовим модулем 3	20	4	4	-	-	10
Змістовий модуль 4. Ліберальна філософія та сучасна політична проблематика.						
Тема 7. Різновиди деліберативності	9	2	2	-	-	5
Тема 8. Політична влада і сучасні проблеми деліберативної філософії	9	2	2	-	-	5
Модульний контроль	2	2				
Разом за змістовим модулем 4	20	4	4	-	-	10
Семестровий контроль	30					
Усього годин	120	16	16	-	-	50

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Предмет та проблемне поле деліберативної філософії

Тема 1. Предмет деліберативної філософії та її дисциплінарне поле

1.1 Окреслення предмету деліберативної філософії. Дискурсивна теорія. У лекції діагностується модерна проблема демократичної легітимності. Досліджуються дорадча демократія, а також співвідношення метафізичних проблем поєднання одиничного та загального, універсального та особливого, партикулярного та множинного. Парадокси демократії. Надається Інтерпретація деліберативної філософії класиками філософської думки: І.Берліном, Дж.Роулзом, Дж. Бассетом, представниками «критичної соціальної теорії». Надається авторська візія ролі «деліберативної філософії» в контексті інших теорій демократії. (С.Бенгабів, Дж.Коуен). Герменевтичний дискурс щодо деліберативної філософії(К.Лефор).

1.2 Надаються теоретико-методологічні засади філософського аналізу. Осмислюються базові поняття деліберативної філософії: публічного і приватного, індивідуального і спільного, сакрального і профанного, центрального і периферійного. Фокусується увага на політико-філософській критиці, власне, як підґрунті інтерпретативного аналізу деліберативної теорії. Простежується теоретико-методологічне значення дискурсивної теорії легітимації (Ю.Габермас) у проблемному полі деліберативної філософії.

1.3.Синтезується різні підходи щодо поняття деліберативної філософії. Окреслюються межі політичних можливостей в умовах кризи «сучасного світового порядку». Сфера комунікації постає як протиположна насильству влади (М.Фуко) Проблематизується роль деліберативної філософії у посттоталітарних державах.

Ключові поняття: деліберативна філософія, політична теорія, дискурс, феноменологія, герменевтика, критична соціальна теорія, публічне, приватне, сакральне, профанне.

Тема 2. Типологія політичного

2.1. Деліберативна модель демократії і ліберальна теорія демократії. Теоретичні передумови даних концептів. У даному підрозділі лекції надається відображення «Політичного як антагоністичного». Аналіз роботи К.Шміта «Поняття політичного». Виявлення специфічно ліберального та демократичного у відношенні розвитку суспільства. Поняття друга і ворога у категорії політичного. Сепарація політичної сфери від інших сфер людської діяльності, сегментів суспільного життя. К.Шміт як «ідейний наступник» Т.Гоббса. Осмислення філософського зв'язку ідей К.Шміта з політичними ідеями європейського лібералізму: Я.Станішкіс, Д.Кортес, Е.Філіпс.

2.2. Комунікативне як » агоністичне». На протиположності першій типології політичного, у даному контексті це поняття інтерпретується, у лекції, як засіб подолання конфліктів. Розглядаються ідеї класиків сучасної деліберативної філософії Шанталь Муфф і Джона Грея, які простежують глибинні культурні та історичні корені «агоністичного» Модель агоністичної демократії, як стратегія боротьби з сучасним політичним фундаменталізмом. Ш.Муфф versus К.Шміта. Агоністичний лібералізм проти політичного лібералізму Дж.Роулза.

2.3. У цьому фрагменті лекції деліберативне осмислюється як уявне і символічне. У контексті аналізу історично-культурного досвіду символічне інтерпретується як чинник внутрішньої згуртованості суспільства, проведення філософської сепарації особи від іншого (чужого). Піддаються аналізу ідеї Ю.Габермаса та Ж.Бодріяра щодо аналізу «Пізнього капіталізму». Осмислення політичних спільнот за допомогою уяви (Б.Андерсон). Розуміння деліберативного як уявного та символічного.

Ключові поняття: антагоністичне, агоністичне, символічне, уявне, типологія деліберативного, ідентичність, соціальний і політичний конфлікт.

Змістовий модуль 2. Базові напрямки деліберативної філософії .

Тема 3. Критична теорія як базова засада комунікативного мислення

3.1. Франкфуртська школа та її характеристика. З'ясування спільного та відмінного між ідеями франкфуртської школи та ортодоксальним марксизмом. Аналіз базових розвідок Ю.Габерсама «Фактичність і значущість», М.Горкгаймера «Традиційна і критична теорія»(1937р.) та М.Горкгаймера та Т.Адорно «Діалектика просвітництва» (1947р.). Роль критичного мислення у контексті подолання « міфологічного мислення». Формування консенсусного мислення». . У лекції піддається аналізу базова теза представників критичної теорії, у відповідності до якої сучасне суспільство йде шляхом від міфології до логістики, що зумовлює втрату можливості саморефлексії та призводить до спотворення людського у політичному світі. Відтворюється аналіз роботи М.Горкгаймера «Критика інструментального розуму». Піддається відстеженню теза німецького філософа щодо небезпеки панування «формальної раціональності і дегуманізації політики». Віддзеркалюються базові проблеми роботи Г.Маркузе « Одновимірна людина». Синтезуються ідеї щодо негативних наслідків технологічного прогресу та встановлення тотального контролю над людським буттям та комунікативною сферою. Ідея «великої відмови» від одновимірного мислення та панування. Роль франкфуртської школи у межах критичної соціальної теорії(А.Гонет Н.Фрезер).

3.2.П.Бурдьє та його робота «Соціологія політики» як важлива частина пост марксистської рефлексії. Базові елементи теорії «політичного поля» Межі політичного поля та його вплив на розвиток суспільства. Поняття політичного капіталу та його вплив на комунікативну філософію. Інституціоналізація політичного капіталу. Взаємозв'язок між поняттями політичного, соціального, нормативного, культурного та економічного капіталу.

3.3.Витіснення вимірів політичного соціальним та «критика сучасних соціальних патологій в деліберативній філософії». Лекційний аналіз «Комуністичного маніфесту XXI століття»(постмодерна версія) роботи М.Гардта та А.Негрі «Імперія». Віддзеркалення базових параметрів концепції комунікативності-1) усвідомлення комунікації та її ролі в суспільстві,2) просторової влади над усім цивілізованим світом,3) поглинання владою усіх вимірів приватного та публічного. Критика соціальних патологій як інструмент у впливу та панування над гібридними ідентичностями, гнучкими ієрархіями, множинними обмінами. Критика ідеї «біовлади» як ідеї викривлених комунікацій. Аналіз «ідеї множинності» М.Гардта та А.Негрі.Роль мереж та відкритих систем у критиці імперського глобального порядку. Відродження політичного дискурсу сучасного марксизму.

Ключові поняття: інструментальний розум, критична соціальна теорія, формальна раціональність, дегуманізація політичного, політичне поле, біовлада, імперія, сучасні соціальні патології.

Тема 4. Громадянське суспільство як практичний вимір деліберативної філософії

4.1. Громадянське суспільство у XX-XXI століттях. Л.Колаковський та його соціальна рефлексія на ідеї Ю.Габермаса. Поняття згоди у нормативній демократії..Згода versus насилля. Три ступені гармонії- згоди-1) економічна- корпоративна, 2) класова- корпоративна, 3) загально-класова згода. Ш.Муф і Е.Лакло «Гегемонія і соціалістична стратегія»(1985). Л.Альтюсер та його концепція ідеології. Апекс Калінікос та його «антикапіталістичний маніфест».

4.2. Лібералізм і постметафізичний лібералізм.1) критика марксистської ідеї історії, 2) критика марксистського розуміння політичного суб'єкта, 3) критика марксистського розуміння етики - редуція політичного, 4) співвідношення марксизму і позитивізму, 5) Віддзеркалення проблематики взаємозв'язку громадянського суспільства на розвиток інтелектуальних рухів, 6) легітимація ідеї демократії як онтологічного підґрунтя політичного світу.

4.3. Подолання проблем сучасної демократії. К.Касториадіс та його робота «Уявне встановлення суспільства». Символізація політичних інститутів. Проблема раціональної дії в політичному світі. Неомарксизм як загальна програма еволюції марксизму від економічних чинників до культурних чинників, які є визначальним у контексті сучасної політичної філософії.

Ключові поняття: соціальна гармонія, символізація політичних інститутів, раціональна дія, неомарксизм, демократія, партійний авангардизм.

Змістовий модуль 3. Сучасний лібералізм versus комунітаризм.

Тема 5. Лібертаріанство

5.1. Загальна характеристика поняття лібертаріанства. Підґрунтя лібертаріанства: політична філософія Дж.Локка. Лібертаріанський політичний порядок versus політична філософія камералізму». Критика ідеї клієнтелізму та підпорядкування.

5.2. Еволюція лібертаріанства: від Мізеса до Ф.Гаска. Р.Нозік та його захист лібертаріанства у роботі «Анархія, держава, утопія». Поняття справедливості та його критика. Нозікversus Дж. Роулз.Різновиди лібертаріанства-1) праве лібертаріанство(Ф.Гаск), 2) ліве лібертаріанство(Г.Штайнер), 3) правниче лібертаріанство(Р.Нозік), контрактне(Дж.Буханен), вільноринкове лібертаріанство(М.Ротбарт), утилітарне (М.Фрідмен).

5.3. Лібертаріанство та ідеї людської свободи. Ф.Фукуяма,Ю.Габермас і проблема кризи ідеологічної системи лібертаріанства на сучасному політичному етапі.

Ключові поняття: лібертаріанство, камералізм, розподіл влад, контракт, клієнтелізм, справедливість, свобода, вільний ринок.

Тема 6. Комунітаризм

6.1. Загальна характеристика поняття комунітаризму. Взаємозв'язок між поняття комунітаризм та республіканізм у контексті визначення «спільної справи». Політична філософія Аристотеля як підґрунтя філософії комунітаризму. Осмислення тези Стагірита щодо «громадян, які мають бути одного розуму та одного серця». Взаємозв'язок між ідеями Аристотеля та комунітариними філософами: Ч.Тейлором, Дж.Макліном, Е.Макінтаєром, М.Санделом, М.Уолцером, А.Етціоні.

6.2. Критика ідей лібералізму на мета теоретичному та практичному рівнях.(спільнота проти індивіда, колективне проти індивідуального, заперечення егоїзму, самозакоханості, аморалізму) Проблема формування ідентичності.

6.3. Аналіз роботи Макінтаєра «після чесноти». Аналіз чеснот як «людських якостей без яких внутрішні блага є недосяжними».(досягнення telosu- мети людського існування - природного і надприродного ідеалу. Сандел-дентологічний лібералізм та проблема справедливості. Критика редукційний вимірів лібералізму Уолцера.

Ключові поняття: комунітаризм, республіканізм, спільне благо, telos, чесноти, цінності, благо, громада.

Змістовий модуль 4. Ліберальна філософія та сучасна політична проблематика.

Тема 7. Різновиди деліберативності

7.1. Постметафізична світоглядна настанова. Сучасний напрямок деліберативної філософії. Аналіз ідей Дж.Роуза, Девіда Естланда, Джеймса Фліна. Аналіз різновидів деліберативності: 1) традиціоналістичного , 2) ліберального , 3) романтичного , 4) соціалістичного .

7.2. Реакційний та конформістський лібералізм. Аналіз ідей трьох інтелектуальних стовпів комунікативності: К.Лефор. Ш.Муф

7.3. Критика представниками деліберативного напрямку работ К.Шміта «Політична теологія». «Поняття політичного». Концепція суверенітету. Критика «нормального» політичного порядку Поняття «децизіонізму» як прагнення накинути власну волю іншим. Ідеї анти індивідуалізму та ролі «диктатури» у легітимізації демократичного політичного порядку.

Ключові поняття: традиціоналізм, ліберальний раціоналізм, політичний раціоналізм, децизіонізм, суверенітет.

Тема 8. Політична влада і сучасні проблеми деліберативної філософії

Політична влада і сучасні проблеми політичної філософії: М.Фуко(поняття сутності влади), Ю.Габермас (теорія комунікативної дії, дискурсивна етика, сучасна політика)та Іоан Павло II (ідеї політичного універсалізму).

8.1. М.Фуко і розуміння сутності влади як прихованого насильства. Дисциплінарна влада. Машина політичного. Легітимність як проблема політичної філософії.

8.2.Зміна парадигми у сучасній політичній філософії. Ю.Габермас та його теорія комунікативної дії. Етика дискурсу (моральні та етичні питання). Формування автентичної публічності як базова

основа політичних змін. Ю.Габермас проти Дж. Роулза. Ідеї Габермаса і сучасна політична практика.

8.3. Критика ідей Габермаса з боку Іона Павла II та кардинала Ратцингера. Універсалізм як параметрична політична теорія. Сучасна політична проблематика Центральної та Східної Європи у контексті різних політичних концептів сучасності.

Ключові поняття: влада, машина політичного, мікрофізика влади, комунікативна дія, етика дискурсу, автентична публічність, секулярність, сакральність, універсалізм, конвергенція.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування семінарських занять	1	2	2	2	2	2	2	2	2
Відвідування практичних занять	1								
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20	2	20
Робота на практичному занятті	10								
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10								
Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10	2	10

Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30								
Разом		-	59	-	59	-	59	-	59
Максимальна кількість балів: 236									
Розрахунок коефіцієнта: $60/236=0.254$									

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Самостійна робота – один з основних засобів оволодіння навчальним матеріалом. Упровадження в практику навчальної програми різноманітних форм самостійної роботи активно сприяє модернізації навчального процесу шляхом подолання протиріч між трансляцією знань і їх засвоєнням у взаємозв'язку теорії та практики.

Мета самостійної роботи студентів:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування умінь і навичок самостійної розумової праці;
- розвиток морально-вольових зусиль;
- формування в студентів потреби безперервного самостійного поповнення знань як необхідної умови професійного становлення.

Завдання самостійної роботи студентів:

- навчання студентів самостійно працювати з різними джерелами інформації;
- творче сприйняття і осмислення навчального матеріалу;
- формування навичок щоденної навчальної самостійної роботи.

Зміст самостійної роботи полягає в таких положеннях:

- самостійне вивчення теоретичних, історичних і науково-практичних тем;
- самостійна робота з джерелами та літературою з метою кращого засвоєння програмного матеріалу;
- підготовка наукових повідомлень, інформаційних довідок;
- підготовка вибіркового дослідного завдання на базі критичного огляду наукових публікацій, розроблення пропозицій щодо вирішення актуальних проблем або прогнозів за обраною тематикою;
- презентація та захист результатів виконання вибіркового дослідницького завдання.

Самостійна робота студентів повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;
- володіння розумовими процесами;
- мобільність і критичність мислення;
- володіння засобами обробки інформації;
- здібність до творчої праці.

Одним із видів самостійної роботи є опрацювання лекційного матеріалу, визначення головного в змісті лекції, засвоєння її основних моментів. Для систематизації отриманих знань з

дисципліни до кожної наступної теми слід ретельно готуватись: систематично опрацювати матеріал попередньої лекції, рекомендовану літературу, повторювати пройдений матеріал.

Критерії оцінювання – кожна робота оцінюється у 5 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1	Глибина і повнота розкриття завдань	2 бали
2	Повнота використання рекомендованої літератури	1 бали
3	Обґрунтування висновків	0,5 бали
4	Грамотність, стиль викладу, оформлення роботи	1 бал
5	Обсяг виконаної роботи	0,5 бал

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Бали
1	В контексті першої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
2	В контексті другої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
3	В контексті третьої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
4	В контексті четвертої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
5	В контексті п'ятої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
6	В контексті шостої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	5	5
7	В контексті сьомої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	10	5
8	В контексті восьмої теми студенти, використовуючи рекомендовану літературу, повинні самостійно опрацювати першоджерела за заявленою тематикою.	10	5
Разом		50	40

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в електронному вигляді або з використанням роздрукованих завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, залік. *Методи письмового контролю:* модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування, реферат.
- *Комп'ютерного контролю:* тестові програми.
- *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- систематичність відвідування занять;
- своєчасність виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних і індивідуальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності;
- виконання тестових завдань.

6.5 Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

Що таке деліберативна філософія?

1. Визначення деліберативної філософії.
2. Основні проблеми деліберативної філософії.
3. Сучасна ситуація в деліберативної філософії.

Обговорення праць:

Ш.Муфф «Що таке деліберативна філософія?»

Н.Бусова «деліберативна демократія й новітня епоха»

Феномен деліберативного. Політична реальність.

1. Поняття деліберативної демократії як предмету політичної теорії.
2. Основні аспекти комунікативної філософії.

3. Проблема найкращого аргументу в політиці. (Ю.Габермас, Б. Андерсон, Ш.Муфф).

Обговорення праць:

Ю.Габермас «Фактичність і значущість»

Б. Андерсон «Уявлені спільноти»

К. Касторіадіс «Уявлені підвалини суспільства»

Е. Фегелін «Представництво та існування»

Політика і «постлюдське» майбутнє – Ф. Фукуяма, Ю. Габермас

1. Концепція «кінця історії» і сучасний « постметафізичний» лібералізм.

2. Нові виміри комунікативності і політична реальність.

3. Розуміння наслідків біотехнологічної революції в працях Ф. Фукуяма і Ю. Габермаса.

Обговорення праць:

Ф. Фукуяма «Кінець історії»

Ф. Фукуяма «Наше постлюдське майбутнє»

Ю. Габермас «Рощум, мораль, звичаєвість»

Громадянське суспільство як практичний вимір деліберативної філософії

1. Комунікативні виміри громадянського суспільства.

2. Громадянське суспільство в добу постметафізичного лібералізму.

3. Громадянське суспільство в Центральній Європі(Л.Колаковський, М.Дзельський).

4. Порозуміння та досягнення солідарності в деліберативній філософії..

Обговорення праць:

Коен Дж.Арато Е. Гражданское общество и политическая теория.

Штомпка П. Соціологія соціальних змін

Л. Альтюсер «Ідеологія та ідеологічні апарати держави»

Лібертаріанство як політичний феномен деліберативної філософії

1. Лібертаріанство як політичний феномен.
2. Сучасні філософські концепти осмислення лібертаріанства .
3. Еволюція лібертаріанства: від Мізеса до Гаска.

Обговорення праць:

Капустин Б.Г.»Сучасність як предмет деліберативної філософії»

П. Розанвалон «Демократична легітимність»

Ж. Мере «Принципи лібертаріанства»

Філософське осмислення комунітаризму в ХХ ст.

1. Розуміння комунітаризму в працях М.Сандела.
2. Філософська концепція джерел комунітаризму та їх заперечення в деліберативній традиції.

Обговорення праць:

М.Сандел «Справедливість і деліберативна традиція»

Г. Арендт «Джерела тоталітаризму»

6.6 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89	Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74	Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68	Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59	Незадовільно з можливістю повторного складання - незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу - досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

Разом: 120 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., самостійна робота - 50 год., модуль.контр. – 8 год., семестровий контроль – 30 годин

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. Предмет та проблемне поле деліберативної філософії (59 балів)		Змістовий модуль 2. Базові напрямки деліберативної філософії (59 балів)		Змістовий модуль 3. Сучасний лібералізм versus комунітаризм (59 балів)		Змістовий модуль 4. Ліберальна філософія та сучасна політична проблематика (69 балів)	
	1	2	3	4	5	6	7	8
Лекції (теми, бали)	Тема 1. Предмет та проблемне поле деліберативної філософії. (1 бал)	Тема 2. Типологія політичного (1 бал)	Тема 3. Критична теорія як базова засада комунікативного мислення. (1 бал)	Тема 4. Громадянське суспільство як практичний вимір деліберативної філософії.. (1 бал)	Тема 5. Лібертаріанство. (1 бал)	Тема 6. Комунітари зм. (1 бал)	Тема 7. Різновиди деліберативності (1 бал)	Тема 8. Політична влада і сучасні проблеми деліберативної філософії (1 бал)-
Семінарські заняття (теми, бали)	Феномен деліберативного о. Політична реальність. (10+1 бал)	Феномен деліберативного. Політична реальність. (10+1 бал)	Політика і «постлюдське» майбутнє – Ф. Фукуяма, Ю. Габермас (10+1 бал)	Громадянське суспільство як практичний вимір деліберативної філософії (10+1 бал)	Лібертаріанство як політичний феномен деліберативної філософії (10+1 бал)	Філософське осмислення комунітаризму у в ХХ ст (10+1 бал)	Зміна парадигми у сучасній політичній філософії (10+1 бал)	Політична влада і сучасні проблеми політичної філософії (10+1 бали)
Самостійна робота	Самостійна робота до першої теми (5 балів)	Самостійна робота до другої теми (5 балів)	Самостійна робота до третьої теми (5 балів)	Самостійна робота до четвертої теми (5 балів)	Самостійна робота до п'ятої теми (5 балів)	Самостійна робота до шостої теми (5 балів)	Самостійна робота до сьомої теми (5 балів)	Самостійна робота до восьмої теми (5 балів)
Модульний контроль (вид, бали)	МКР 1 (25 балів)		МКР 2 (25 балів)		МКР 3 (25 балів)		МКР 4 (25 балів)	
Семестровий контроль	Екзамен							

8. Рекомендовані джерела

Основні

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2005. – 584 с.
2. Арендт Х. Люди за темних часів. – К.: Дух і літера, 2008. – 320 с.
3. Арендт Х. Між минулим і майбутнім. – К.: Дух і літера, 2002. – 321 с.
4. Арендт Х. Становище людини. – Львів: Літопис, 1999. – 255 с.
5. Арон Р. Опій інтелектуалів. – К.: Юніверс, 2006. – 272 с.
6. Байме К. Політичні теорії сучасності. – К.: Стилос, 2008. – 396 с.
7. Баландье Ж. Політична антропологія. – К.: Альтерпрес, 2002. – 252 с.
8. Батлер Дж. Гендерний клопіт. Фемінізм та піддрив тож самості. – К.: Ентіс, 2003. – 223 с.
9. Бовуар де С. Друга стать: В 2-х т. – К.: Основи, 1994. – Т.1. – 390 с.
10. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. – К.: Основи, 2004. – 230 с.
12. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування // Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика: пер. з нім. – К.: Основи, 1998. – С. 157-172.
13. Вельш В. Наш постмодерний модерн. – К.: Альтерпрес, 2004. – 328 с.
14. Габермас Ю. Залучення іншого: студії з політичної теорії / Перекл. з нім. Андрій Дахній. – Львів: Асторолія, 2006. – 416 с.
15. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. – К.: Дух і літера, 2011. – 280 с.
16. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство. – Львів: Літопис, 2000. – 318 с.
17. Габермас Ю. Філософський дискурс модерну. – К.: Четвертахиля, 2001. – 424 с.
18. Гейзінга Й. *Homo ludens*. – К.: Основи, 1994. – 250 с.
19. Гірц К. Ідеологія як культурна система // Гірц К. Інтерпретація культур. – К.: Дух і літера, 2001. – С. 227-273.
20. Горкгаймер М. Критика інструментального розуму. – К.: ППС-2002, 2006. – 282 с.
21. Гутман Е. Комунітаристська критика лібералізму // Лібералізм. Антологія. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 340-351.
22. Джеймсон Ф. Постмодернізм або логіка культури пізнього капіталізму. – К.: Курс, 2008. – 540 с.
23. Джеймсон Ф. Постмодернізм і суспільство споживання // Ї. – 2000. – число 19. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/jameson.htm> 360
24. Дрожжина С. В. Культурна політика як проблема сучасного соціокультурного процесу. Автореф. дис. канд. філософ. наук. – Донецьк, 2004. – 17 с.
25. Еко У. Очі дуче [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/25651>
26. Єрмоленко А. М. Комунікативна практична філософія. – К.: Лібра, 1999. – 488 с.
27. Єшкілев В. Постмодерністична «машина вживання» і українська культурна традиція // Ї. – 2000. – № 19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/jeshkilev.htm>
28. Жижек С. Object а як внутрішня межа капіталізму: критика Майкла Хардта та Антоніо Негрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://provid.org/2009/07/15/slavoy-zhyzhek-objest-yak-vnutrishnya-mezhakapitalizmu-krytyka-maykla-khardta-antonio>
29. Жижек С. Великий Інший не існує [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://provid.org/2009/09/19/великий-інший-не-існує-славо-й-жижек>
30. Жижек С. Дразливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології. – К.: ППС-2002, 2008. – 510 с.
31. Жижек С. Метастази насолоди. – К.: Альтернативи, 2000. – 188 с.
32. Заблоцький В. Лібералізм: ідея, ідеал, ідеологія. – Донецьк: ЯНТРА, 2001. – 368 с.
33. Йоргенсен М., Филлипс Л. Дискурс-анализ. Теория и метод. – Х.: Изд. Гуманитарный центр, 2004. – 336 с.
34. Концепція мультикультуралізму. – Київ: Стилос, 2005. – 144 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://philosophy.ua/ua/lib/books/research/?doc:int=187>
35. Кулікова Т. М. Мультикультуралізм: соціально-методологічний аспект. Автореф. дис. канд. філософ. наук.

- Харків, 2006. – 18 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avtoreferat.net/content/view/5959/67>
36. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К.: Либідь, 1996. – С. 362-380.
37. Леві-Строс К. Первісне мислення. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 324 с.
38. Леш С. Соціологія постмодернізму. – Львів: Кальварія, 2003. – 344 с.
39. Лібералізм: Антологія / Упорядники Олег Проценко, Василь Лісовий. – К.: Смолоскип, 2002. – 1126 с.
40. Макінтайр Е. Післячесноти. Дослідження з теорії моралі. – К.: Дух і літера, 2002. – 436 с.
41. Манан П. Інтелектуальна історія лібералізму. – К.: Дух і літера, 2005. – 216с.
42. Мангайм К. Ідеологія та утопія. – К.: Дух і літера, 2008. – 370 с.
43. Мартен Д., Мецжер Ж.-Л., П'єр Ф. Метаморфозисвіту: соціологія глобалізації. – К.: Видавничийдім «КМ Академія», 2005. – 302 с.
44. Масуда Й. Гіпотеза про генезис *Homointelligens*// Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К.: Либідь, 1996. – С. 335-361.
45. Мере Ж., Принцип суверенітету. Історія та основи новітньої влади. – Львів: Кальварія, 2003. – 216 с.
46. Мережі та мережевівійни: Майбутнетерору, злочинності та бойовихдій. / За ред. Дж. Арквілли, Д. Ротфельда. - К.: Києво-Могилянська акад., 2005. – 350 с.
47. Міл Дж. Ст. Поневоленняжінок // Міл Дж. Ст. Про свободу. Есе. – К.: Основни, 2001. – С. 365-393.
48. Окінавська Хартія Глобального Інформаційного Суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eukraine.biz/ukraine7.html>
49. Онфре М. По різні боки барикад // Критика. – 2006. – Число 12 (110). – С.12-14.
50. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. – К.: Основни, 1994. – 424 с.
51. Пасько Я. І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. Монографія. – К.: ПАРАПАН, 2008. – 272 с.
52. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. – К.: Основни, 1994. – Т. 1. – 444 с.
53. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. – К.: Основни, 1994. – Т. 2. – 494 с.
54. Пролеев С. В. Метафізика влади: Монографія. – К.: Наукова думка, 2005. – 324 с.
55. Рікер П. Ідеологія та утопія. – К.: Дух і літера, 2005. – 386 с.
56. Рікер П. Після „Теорії справедливості” Джона Роулза // Рікер П. Право і справедливість. – К.: Дух і пра, 2002. – С. 99-119.
56. Рікер П. Чиможлива чисто процедурна теорія справедливості // Рікер П. Право і справедливість. – К.: Дух і літера, 2002. – С. 72-98.
57. Розанвалон П. Демократична легітимність. Безсторонність, рефлексивність, наближеність. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 287 с.
58. Ролз Дж. Теоріясправедливості. – К.: Основни, 2001. – 822 с.
59. Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – 172 с.
60. Ситуація постмодерну в Україні (Круглий стіл). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ktm.ukma.kiev.ua/2001/6/postmodern.html>
61. Соланас В. Маніфест Товариства за Знищення Чоловіків // І. – 2000. – Число 17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n17texts/solanas.htm>
62. Тейлор Ч. Джерела себе. – К.: Дух і літера, 2005. – 696 с.
63. Тейлор Ч. Мультикультуралізм і „політикавизнання”. – К.: Альтерпрес, 2004. – 172 с.
64. Тур М. Некласичні моделі легітимації соціальних інститутів. – К.: ПАРАПАН, 2006. – 396 с.
65. Уолцер М. Про толерантність. – Харків: Видавничагрупа «РА-Каравела», 2003. – 148 с.
66. Фуко М. Наглядати і карати. Народження в'язниці. – К.: Основни, 1998. – 392 с.
67. Шевчук Д. До теоріїтеоріїзмови // І. – 2009. – № 54. – С. 120-129.
68. Штромайєр Г. Політика і мас-медіа. – К.: КМ-Академія, 2008. – 303 с.
69. Agamben G. Homo sacer: sovereign power and bare life – Stanford: Stanford University Press, 1998. – 199 p.

.Додаткові

1. Agamben G. Remnants of Auschwitz: the witness and the archive. – New York: Zone Books, 1999. – 175 p.
2. Althusser L. Ideology and Ideological State Apparatuses // Mapping Ideology. Ed. by SlavojZizek. – London, New York: Verso, 1997. – P 100-140.
3. Bader R. Robert Nozick (Major Conservative and Libertarian Thinkers. Vol.11). – New York: Continuum, 2010. – 136 p.

4. Barber B. *Jihad vs. McWorld: how Globalism and Tribalism are Reshaping the World*. – New York: Ballantine, 1996. – 432 p.
5. Beetham D. *The Legitimation of Power*. – London: Macmillan, 1991. – 267 p.
6. Bell D. *Communitarianism and its critics*. – Oxford: Oxford University Press, 1993. – 256 p.
7. Bendyk E. *Antymatrix. Człowiek w labiryncie sieci*. – Warszawa: W.A.B., 2004. – 344 s.
8. Bourdieu P. *Homo Academicus*. – Paris, 1984. – 304 p.
9. Bronk A. *Zrozumieć świat współczesny*. – Lublin: TN KUL, 1998. – 335 s.
10. Buksiński T. *Współczesne filozofie polityki*. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2006. – 413s.
11. Butler J. *Undoing Gender*. – New York: Routledge, 2004. – 273 p.
12. Castells M. *Communication Power*. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 571p.
13. Crowder G. *Isaiah Berlin: liberty and pluralism*. – Cambridge: Polity Press, 2004. – 229 p.
14. *Crypto Anarchy, Cyberstates, and Pirate Utopias*. Ed. by Peter Ludlow. – Cambridge, London, 2001. – 485 p.
15. Davis O. *Jacques Ranciere*. – Cambridge: Polity Press, 2010. – 224 p.
16. Dybel P., Wróbel S. *Granice polityczności*. – Warszawa: IFIS PAN, 2008. – 559s.
17. Easton D. *A systems analysis of political life*. – New York: Willey, 1965. – 507p.
18. *Empire's new clothes: reading Hardt and Negri*. – New York, London: Routledge, 2004. – 345 p.
19. *Feminism*. Ed. By Susan Moller Okin and Jane Mansbridge. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 376 p.
20. Finlayson J. G. *Habermas: a very short introduction*. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 156 p.
21. Fisk M. *History and Reason in Rawls' Moral Theory // Reading Rawls. Critical Studies on Rawls' A Theory of Justice*. Ed. By Norman Daniels. – Oxford: Basil Blackwell, 1975. – P. 53-140.
22. Friedman J. *Cultural Identity & Global Process*. – London: SAGE Publications, 1996. – 270 p.
23. Furedi F. *Gdzie się podzieli wszyscy intelektualiści?* – Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 2008. – 166 s.
24. Giddens A. *The consequences of modernity*. – Stanford: Stanford University Press, 1991. – 188 p.
25. Goldstein Ph. *Post-Marxist theory: an introduction*. –New York: SUNY Press, 2005. – 145 p.
26. Gray J. *False Dawn: The Delusions of Global Capitalism by John Gray*. – New York: The New Press, 1998. – 262 p.
27. Gray J. *Isaiah Berlin*. – Princeton: Princeton University Press, 1997. – 189 p.
28. Gray J. *Two Faces of Liberalism*. – New York: The New Press, 2000. – 176 p.
29. Groh, D. *The temptation of conspiracy theory, or: Why do bad things happen to good people?: Part I: Preliminary draft of a theory of conspiracy theories // Graumann C.F., Moscovici S. (ed.) Changing Conceptions of Conspiracy, Berlin, itd: Springer Verlag, 1987.*
30. Gutting G. *Foucault. A very short introduction*. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 124 p.
31. Held K. *Fenomenologia świata politycznego*. – Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN, 2003. – 171 s